

HIÁNYPÓTLÁS — HIÁNYÉRZET

Id. BEREZC SÁNDOR: *Pusztatemplom — Egy darab szentföld.*

Az aracsi bencés apátság története.

A szent Rozália Plébániahivatal kiadása, Temerin, 1970.

Régtől hiányoznak Vajdaságban, és elsősorban magyar nyelven, az olyan írások, tanulmányok, amelyek figyelmünket egy-egy történelmi vagy műemlékre felhívnák. Hiányát érezzük egy olyan meggondolt törekvésnek, akárhonnán induljon is ki, amely szélesebb körben igyekezne felkelteni a műemlékek iránti nemesebb tiszteletet, megbecsülést. De nemcsak ezt, hanem igyekezne fölfedni azokat a pénzforrásokat is, amelyek nélkül nem sokat lehet tenni a múlt emlékeinek a megőrzése érdekében.

Ezért örültem meg annyira, amikor nemrég — némi késéssel — a kezembe került id. Berecz Sándor *Pusztatemplom* című ízléses könyve.

Azt vártam tőle, aminek nagy hiányát éreztem: az aracsi romtemplom, Vajdaság egyik legérdekesebb, legértékesebb emlékművének összefoglaló feldolgozását, újabb adatokat és eredményeket. Jóllehet a könyv címe ezt ígérte, nem ezt kaptam.

Kultúránk mérhetetlenül nagy vesztesége, hogy Aracs és az aracsi apátság nem volt képes átvészelni a sanyarú időket, melyek szellemi örökségünket olyannyira csorbították. Azzal azonban, hogy ide nem vágó eseményeket elevenítünk fel, máshonnan vett példákból vonunk le következtetéseket, Aracsot nem lehet feltámasztani, de még csak megközelíteni sem. Ez a *Pusztatemplom* szerzőjének sem sikerült, jóllehet hatalmas munkát végzett. Ha más címet adott volna művének — mondjuk: *Fejezetek Magyarország egyháztörténetéből, különös tekintettel az aracsi bencés apátságra* —, talán nem ért volna kiábrándulás. Úgy érzem, hogy a mostani cím nincs összhangban a könyv tartalmával. Az *Iskola. Irodalom és tudomány. Könyvtár, A bencés apátság és kora (1032—1280)* és *Az el-*

hagyatottság kora (1280—1370) című fejezet úgyszólván egyáltalán nem vonatkozik Aracsra. Természetesen vele kapcsolatban nagyon sok mindent el lehet mondani, de sok mindent nem tartunk itt feltétlenül szükségesnek; például I. (Szt.) István és Cluny viszonyát, azt, hogy volt-e a templomnak orgonája, a tetőszerkezetének, a kegyuraknak és az erdélyi só szállításának a kérdését. Nem utolsósorban azért sem mert az idézett irodalom, ha nem éppen avult, újnak nemigen mondható. Ráadásul még a lábjegyzetel sem minden esetben pontosak, megbízhatóak és itt-ott az idézett szövegen is változtatás észlelhető.

Több helyen, például éppen páratlan értékű aracsi kő esetében hiányoltam a legújabb eredménye figyelembevételét. Ha sehol máshol itt meg kellett volna említeni Csemege József megállapításait és feltevéseit (Archeológiai Értesítő 85/1958. 174—187.) és esetleg a kőfényképét is közölni kellett volna! Sokkal szívesebben láttuk volna továbbá egy pontos alaprajz képét romokról, mintsem a közölt stilisztikai értekezést; méghozzá 1909, sőt 1874-ben íródott tanulmányok alapján. 1874 óta olyan sokat fejlődött a régészet, hogy ma már nehezebb fogadható el Blümehüler megállapítása, amely szerint »a középkori architektúra még ma sincs (kiemelt Sz. L.) egészen tisztában, honnan keltezze az óromán ízlés kezdetét

Idézhetnénk a példákat, de nem tesszük, mert nem szeretnénk azt látszatot kelteni, hogy a *Pusztatemplom* értéktelen mű. Ellenkezi leg: útjelző szerepe vitathatatlanul vajdasági műemlékvédelem terén. Csak sajnálhatjuk, hogy — fogyatékosságai miatt — nem juthatott kegyes módon kifejezésre a szerző egyébként dicsőre méltó — munkája.

SZEKERES LÁSZLÓ